महाभाष्यम् - पस्पशाह्निकम्

For MA (Sanskrit) Programme

Course Category: Elective **Schedule of Offering:** Even Semester

Lecture: 3 Hours per week

Contact Hours per week: 3 Hours

Course code : LL639[1]

Course Instructors: Dr. Pavankumar Satuluri and Dr. Tulasi Kumar Joshi

Course Coordinator: Dr. Pavankumar Satuluri

Maximum Intake: 10

Introduction:

सुविदितमेवैतद्यत् शब्दसाधुत्वज्ञानाय परमकारुणिकेन महर्षिणा पाणिनिना महदिदं व्याकरणशास्त्रं व्यरचि। तदिदम् अष्टसु अध्यायेषु विभक्तं सूत्रात्मकं शास्त्रं न केवलं लौकिकानां शब्दानां किन्तु वैदिकानामपि साधुत्वमभिव्यनक्ति।अत एव भर्तृहरिरपि साधुत्वज्ञानविषया सैषा व्याकरण स्मृतिः इत्युदघोषयत्।तदिदं सूत्रात्मकं व्याकरणं व्याचिख्यासुः भगवान् पतञ्जलिः सूत्रार्थो वर्ण्यते यत्र पदैः सूत्रानुसारिभिः स्वपदानि च वर्ण्यन्ते भाष्यं भाष्यविदो विदुः इति अभियुक्तोक्तलक्षणलक्षितं भाष्यरत्नमुपनिबबन्ध। इदञ्च भाष्यम् इष्टिघटितत्वादि महत्त्वकारणयुक्तत्वेन महाभाष्यमित्युदीर्यते।तस्मिन्नस्मिन् महति शब्दार्णवे कृत्स्नस्य व्याकरणशास्त्रस्य अवतरणभूतमाह्निकम् पस्पशाह्निकमिति नाम्ना प्रथितम्। अस्याह्निकस्याध्ययनं व्याकरणशास्त्रम् अधिजिगीषूणां छात्राणां नितराम् उपकाराय कल्पते इत्यतः B. A संस्कृतपाठ्यक्रमेऽस्मिन् पाठ्यत्वेन नियोज्यते ।

Course Objectives:

[1] Course code not yet approved

1. अस्य ग्रन्थस्याध्ययनेन छात्राणां व्याकरणशास्त्रीयपदार्थानां प्रतिपत्तौ साहाय्यं भवति।
2. छात्राः शास्त्रान्तरीयपदार्थावगमनज्ञानं सम्पादयिष्यन्ति ।
3. भाष्यशैल्याः ज्ञानम्

Prerequisites:

व्याकरणशास्त्रसंस्कारः आवश्यकः

Readings:

भार्गवशास्त्री, **पाणिनीयव्याकरणमहाभाष्यम्**, श्रीमन्नागेशभट्टविरचितभाष्यप्रदीपोद्योतद्भासितेन श्रीमदुपाध्यायकैयटप्रणीतेन भाष्यप्रदीपेन समुल्लसितम्, अष्टाध्यायीप्रथमाध्यायप्रथमपादव्याख्यानात्मको नवाह्निकरूपः प्रथमः खण्डः, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान्, दिल्ली, Ed. 1987.

Module-wise Topics:

Module - 1 **5 Sessions**

शास्त्रारम्भप्रतिज्ञा

1. शब्दशब्दार्थनिरूपणम्
2. स्फोटनिरूपणम्

Module - 2 **12 Sessions**

व्याकरणशास्त्रप्रयोजनम्

1. व्याकरणशास्त्रस्य साक्षात् प्रयोजनम्
2. प्रयोजनप्रयोजनम्

Module - 3 **6 Sessions**

शास्रनिर्माणरीतिनिरूपणाधिकरणम्

1. शब्दानुशासनप्रकारनिरूपणम्
2. जातिव्यक्तिपदार्थनिरूपणम्

Module - 4 **12 Sessions**

शास्त्रस्य धर्मजनकत्वम्

1. शब्दनित्यत्वानित्यत्वविचारः
2. शास्त्रस्य धर्मजनकताधिकरणम्

3. अप्रयुक्तशब्दसाधुताधिकरणम्
4. शब्दज्ञानस्य धर्मजनकताधिकरणम्

Module - 5 **10 Sessions**

व्याकरणशब्दार्थनिर्णयाधिकरणम्

1. व्याकरणपदार्थः
2. आक्षरसमाम्नायप्रयोजनम्
3. वर्णोपदेशप्रयोजनम्

Pedagogy

The course will be lecture-based, but will also rely on student presentations.

Evaluation Pattern

Assignments	10 Points
Quiz (weekly)	10 Points
Classroom Participation and Presentation	15 Points
Mid term Examination	25 Points
End term Examination	40 Points